

Apropament al Trienni Liberal a Cervera (1820-1823). Partides reialistes i milicians

Daniel RUBIO I RUIZ

Introducció

El Trienni Liberal (1820-1823) és un moment conflictiu, no sols per a Catalunya sinó també per a la resta d'Espanya. Inaugurat amb el pronunciament del comandant Riego a Cabezas de San Juan, els liberals triomfants imposen la Constitució de 1812 al rei Ferran VII i ocupen els principals llocs de responsabilitat política tant a nivell nacional com local.

Durant aquests tres anys les Corts espanyoles desenvolupen la legislació de l'esmentada Constitució de Cadis: abolició del règim senyorial, inici de desamortització, aprovació del Codi Penal, entre d'altres mesures.¹ D'altra part es delimiten amb claretat les actituds dels liberals i els realistes² en un enfrontament que si bé té les arrels a l'any 1812, ara es confirma i s'agreuja en un conflicte que arribarà fins al segle xx.

1. ANDRÉS-GALLEGO, José: *Historia Contemporánea de España*, U.N.E.D., Madrid, 1985, pp. 67-68.

2. ANDRÉS-GALLEGO, José: *Op. cit.*, p. 64.

A Catalunya la situació era tant, sinó més, conflictiva. Els més exaltats dels liberals reclamaven mesures jacobines contra els reialistes però també els partidaris del absolutisme eren nombrosos, sobretot a l'interior on «l'arrelament de les institucions catalanes i del sentit del país en aquell medi tradicional, provocaren l'aixecament en massa dels pagesos en favor de la causa reialista. Les primeres guspies de la guerra civil espurnejaren a mitjan estiu de 1821; l'any següent, el camp era una brasa encesa al crit de Religió, Rei i Pàtria. Nombrosos escamots reialistes ocuparen les principals contrades agràries, des de l'Empordà a la Conca de Barberà, des de Berga al Penedès».³

Les comarques de ponent participaven d'aquests esdeveniments amb tota la seva gravetat, cosa comprensible si tenim en compte que gran part d'aquestes terres són muntanyenques, on triomfava la rebel·lió reialista.

La primera sublevació armada a Catalunya es produeix a Manresa al juliol de 1820, però la partida es va desfer en el primer encontre amb els milicians.⁴ Malgrat això, sortiran nombroses partides, primerament al Pirineu on trobaven el recolzament de França. A Tolosa s'havia format una junta reialista, a la que els catalans sublevats presentaren propostes demanant ajut material, ajut que no va ser nombrós.⁵ Però s'ha d'arribar a l'any 1822, perquè aquests aixecaments signifiquin una amenaça reial per al règim constitucional. Lladonosa recull una proclama de la corporació de Lleida: «*Reclamando un aumento de fuerza capaz de contener las numerosas facciones que a pesar de sus derrotas volvían a crecer cada vez con mayor número los que iban contra la Constitución*».⁶

Efectivament, les partides sortien arreu de Catalunya, podem citar les del «Misses», mossèn Anton, Francesc Muntaner, Fra Anton Marañón de renom «El Trapense», entre d'altres, que dominaven les muntanyes de les terres ponentines. La seva actuació era difícilment aturada pels constitucionals segons el propi testimoni del general de Tarragona recollida per J. M. i R: «*En un país tan montañoso es casi imposible obtener una ventaja tan*

3. VICENS i VIVES, Jaume, LLORENS, Montserrat: *Industrials i polítics (segle XIX)*, Barcelona, 1983, p. 218.

4. SOBREQUÉS i CALICO, J.: *Història de Catalunya*, vol. X, Bilbao, 1981, p. 39.

5. SOBREQUÉS i CALICO, J.: *Op. cit.*, p. 41

6. LLADONOSA PUJOL, J.: *Història de Lleida*, Tàrrrega, 1973, vol. II, p. 698.

*decisva sobre tantos insurgentes y tantos pueblos que están contra el gobierno».*⁷ Ens adonem com es queixa de les dificultats del terreny i també dels nombrosos partidaris dels reialistes.

L'objectiu d'aquest estudi és esbrinar els esdeveniments que relatem a Cervera i la seva comarca i quina relació pot haver-hi entre aquests aixecaments reialistes i el proper conflicte dels Malcontents al 1827 i les successives guerres carlines.

Hem utilitzat la documentació existent a l'Arxiu Històric Comarcal de Cervera. Hem de dir, però, que la conservada d'aquest període és escassa, no es troba per exemple cap llibre de consells i solament disposem d'esborrany de l'1 de gener del 1822 fins al 9 de maig del mateix any, i no tornen a aparèixer fins a l'1 de setembre del 1823. A més dels documents esmentats, hem fet servir els impresos i les crides. Pensem que la documentació que falta podia desaparèixer en aquest any conflictiu. Tenim, per exemple, que els esborranys arriben, com hem dit, fins al 9 de maig de 1822, data en què Cervera va caure sota el domini dels reialistes.

Quant a la bibliografia de l'època contem amb el relat de J. M. i R., que a pesar de ser simpatitzant de la causa reialista, serveix per seguir cronològicament els esdeveniments.⁸

L'aixecament

Sabem que el 9 de maig de 1822 un veí de Cervera, Pau Miralles, declarava aquesta ciutat en rebel·lia després de vèncer als milicians, recolzat per nombrosos ciutadans de la vila i del clergat de la Universitat.

Aquest aixecament era un més dels que es produïren arreu de l'interior de Catalunya, el 2 de maig ho feia Antonio Marañón «El Trapense», antic militar i monjo; a Espluga de Francolí, Joan Romagosa va aconseguir en pocs dies 700 partidaris.⁹ La rebel·lió de Cervera es va estendre a Tàrraga Guissona i d'altres pobles de la Segarra.¹⁰

7. AHCC, Llegat Dalmases, J. M. i R.: *Memorias para la Historia de la última guerra civil de España*, Barcelona, 1826, pp. 25-26.

8. AHCC, Llegat Dalmases, J. M. i R.: *Op. cit.*

9. SOBREQÜÉS i CALICO, J.: *Op. cit.*, p. 42.

10. AHCC, Llegat Dalmases, J. M. i R.: *Op. cit.*, pp. 35-36.

Per la nostra part, hem comprovat que les actes en esborrany arriben fins aquest 9 de maig i no tornen a aparèixer, com ja s'ha dit, fins a l'1 de setembre de 1823. Creiem oportú per la seva importància fer alguna consideració respecte a aquesta data.

Com ja hem esmentat, l'any 1822 significa un relleu de les partides reialistes que començaren a sortir a tot arreu, especialment a partir d'abril i maig.

La situació a Cervera era greu, dies abans del 9 de maig, com més tard veurem, l'activitat en torn a les milícies nacionals fou nombrosa des del començament d'aquest any. La corporació cer-verina pren l'acord el 13 de febrer, de crear una o dues compa-nyies de milicians voluntaris motivat, segons es llegeix literal-ment, perquè «*de un año a esta parte la tranquilidad pública se ha visto amenazada*».¹¹ El dia 18 del mateix mes es formen les dites companyies i s'elegeixen els caps corresponents.¹²

En relació a aquests acords de les milícies voluntàries, creiem oportú fixar-nos en el que es reflecteix a l'esborrany del 13 de març. En aquest dia es presenten els veïns Felipe Minguell, Fran-cisco Farré, Martín Perebagasa i D. Benito Roca, oferint-se a l'a-juntament per fer una collecta setmanal per els presoners po-bres detinguts als successos del 6 de febrer.¹³ De quins successos es tracta? Amb la documentació existent no podem respondre a aquesta pregunta, però podem suposar que podria relacionar-se amb alguna partida reialista o un aixecament del mateix caire. És significatiu que el 13 de febrer, 7 dies després d'aquests es-deveniments, es prengui l'acord de crear les milícies voluntàries encara que feia temps que es patia els perills provocats pels reia-listes.

Evidentment, el mes de maig va ser el més actiu en aquests successos, des que es va iniciar el període 1820-1823. El dia 7 es rep a l'Ajuntament cerverí un ofici del cap polític de Lleida co-municant l'aparició d'una partida de facciosos a Montblanc i per aturar-la s'havia enviat tropa i una columna de milicians, també diu que seria convenient que sortissin voluntaris milicians de Cervera per unir-se al batalló de Tarragona en direcció a Vinaixa. En resposta a aquest ofici s'acordà enviar vint milicians coman-dats pel tinent Agustín Duran.¹⁴

11. AHCC, Fons Municipal, *Esberranys*, 1822, 13 de febrer.

12. AHCC, Fons Municipal, *Esberranys*, 1822, 18 de febrer.

13. AHCC, Fons Municipal, *Esberranys*, 1822, 13 de març.

14. AHCC, Fons Municipal, *Esberranys*, 1822, 7 de maig.

En el mateix dia i per conservar l'ordre públic s'ordena fer patrulles nocturnes per milicians.¹⁵ Era la proximitat de partides reialistes el que feia prendre aquesta mesura; o bé, es temia un aixecament a la ciutat de Cervera? Els esdeveniments se succeïen ràpidament, el dia següent es publica una crida per evitar la formació de *cuadrillas* i reunions en places i carrers i que a la nit vagin juntes més de dues persones, també a partir de les 10 de la nit s'ha d'anar pel carrer amb llum *de manifiesto*. Durant el dia s'ha d'anar vestit a l'ús sense emboçar-se en flassades i els homes no poden portar mocadors al cap, igualment es prohibeix admetre a les cases persones sospitoses i captaires forasters.¹⁶ Creiem important aquesta crida per esbrinar la situació que es vivia a Cervera en els primers dies de maig, donat que si es prohibeixen certes actuacions és perquè aquestes es venien produint amb un caire subversiu per l'ordre constitucional, tant de dia com de nit. També és possible que haguessin arribat a la ciutat gent d'altres llocs per reforçar la causa dels reialistes (seria el cas dels captaires forasters), i'incompliment de les mesures dictades comporta multa, confiscació de flassades i mocadors i la dispersió dels grups pels milicians.¹⁷

La situació devia ser greu, segons els nombrosos esborranys d'actes celebrades aquest 8 de maig; ja hem vist les anteriors. Continuant amb l'activitat municipal trobem la següent reunió en la que l'alcalde segon presenta una instància sollicitant voluntaris de caps de família, per ajudar els milicians a mantenir l'ordre públic que es veu sensiblement amenaçat.¹⁸ A continuació transcrivim literalment aquesta instància ja que dóna una visió de la situació a la ciutat en aquests moments:

«Los movimientos que en el día se experimentan en varias partes del Principado, piden que se tomen las más enérgicas prevenciones para mantener la tranquilidad y sosiego de los vecinos de la presente ciudad. Se ha tomado ya la acertada resolución de rondar en las noches algunas patrullas de los milicianos voluntarios pero yo no sé si dichos milicianos voluntarios podrán sustentarlo. El Sr. comandante dirá, si serán ésos suficientes aunque no desistan de una tan grande operación para mantener la tranquilidad interior de la ciudad y en caso no sean suficientes

15. AHCC, Fons Municipal, *Esberranys*, 1822, 7 de maig.

16. AHCC, Fons Municipal, *Esberranys*, 1822, 8 de maig.

17. AHCC, Fons Municipal, *Esberranys*, 1822, 8 de maig.

18. AHCC, Fons Municipal, *Esberranys*, 1822, 8 de maig.

parece que para tan importantes objetos se podían formar más compañías auxiliares compuestas de los sujetos que sean arraigados, de buena opinión y cabezas de familia, cuyas compañías junto con los milicianos siempre y cuando lo exigiera la necesidad podrían unirse con la Junta y mediante la operació que exigiere el asunto se pudiera conseguir la tranquilidad. Para la formación de estas compañías se podía formar por barrios unas listas de los referidos sujetos, por cada uno de los seguidores, y con éstos podrían estar formadas las compañías del barrio que le ha cavido y formadas podrían llamarse respectivamente y manifestarles el objeto de ellas haciéndoles responsables en falta de su cumplimiento, con esto me parece que no podrían violar la conducta del ayuntamiento y de los alcaldes pues que si la casualidad permitiere que no se pudiera conseguir la tranquilidad, los mismos vecinos serían los responsables de no haberlo conseguido. V.S. determinará lo que estima por conveniente».

L'última notícia de reunió municipal la trobem el mateix 9 de maig al capvespre. És una reunió extraordinària per tractar la petició de notícies certes per part de l'alcalde de Tàrrrega, sobre les partides reialistes de Montblanc ja que corren rumors per la ciutat i la gent es troba inquieta.¹⁹

Fins aquí arriba la documentació referent a les actes municipals. Si considerem que el 9 de maig es produeix l'aixecament reialista a Cervera, l'últim esborrany comentat podria ser la darrera reunió de la corporació constitucional abans del cop de força de Pau Miralles.

El moment elegit per tal acció devia ser l'idoni tant a l'exterior de la ciutat: aixecaments a d'altres poblacions catalanes, proximitat de partides reialistes (Montblanc), com a l'interior: reunió dels elements humans i materials necessaris i una dada important, que el dia 7 havien sortit 20 milicians cap a Tarragona, minvant d'aquesta manera les forces constitucionals de Cervera.

Pau Miralles

Considerem oportú detenir-nos en la figura de Pau Miralles. Hem de dir abans, però, que fins ara els historiadors no han reconegut la seva importància, així Lladonosa cita com a principals

19. AHCC, Fons Municipal, *Esborrany*s, 1822, 9 de maig.

capitostos el «Misses», mossèn Anton, Francesc Muntaner i Fra Anton Maraón «El Trapense»,²⁰ Sobrequés destaca Rambla i Chambó a Tortosa i Romanillos i Mossèn Benet Tristany a la Segarra, Agustí Saperes al Vallès.²¹ Seria convenient un estudi profund de la seva figura i trajectòria i el que va representar pel moviment reialista a les nostres terres. Per la nostra part farem un lleuger esbós d'aquest guerriller.

Dues característiques podem avançar, primer, la seva importància en l'estatus social de Cervera. En el nomenament de càrrecs que es fa l'1 de gener de 1822, Miralles és designat com promohom del regatge de Vergós i administrador del Sant Hospital.²² Per altra part, la seva religiositat activa. En una acta del 22 d'abril apareix com l'encarregat de portar la imatge del Sant Crist de Sant Anton Abat a la processó de pregàries per demanar la pluja, Miralles és recolzat per l'Ajuntament davant les intencions dels capitans de les confraries que volien ser ells qui portessin la imatge.²³

La seva condició d'hisendat y home proper al clergat de la Universitat ens la dóna Sobrequés en la seva obra citada.²⁴

Veiem que gaudia de la confiança del consistori constitucional. Però tot i amb això, va encapçalar la rebel·lió reialista que durant sis dies dominà la ciutat.

Després que els reialistes foren expulsats de Cervera per l'exèrcit de Lleida, Miralles fugí amb els seus partidaris per Torà i Castellfollit i esdevingué un dels guerrillers més actius dels absolutistes. Les seves actuacions, que van ser nombroses: batalles, diverses entrades a Cervera, poden ser seguides a l'obra ja citada de J. M. i R.

Hem de tornar a dir, que la seva importància dins l'exèrcit reialista va ser important. Segons el dit autor va ser elevat a coronel l'agost del mateix 1822, i davant l'ofensiva dels generals liberals Mina i Milans a principis de 1823, Burons i Miralles són els últims caps que resisteixen.

La seva tràgica mort és un símbol de la crueltat d'alguns moments d'aquesta guerra civil. El 15 de maig de 1823, és aga-

20. LLADONOSA, J.: *Op. cit.*, p. 98.

21. SOBREQUÉS i CALLICO, J.: *Op. cit.*, p. 43.

22. AHCC, Fons Municipal, *Esborrany*, 1822, 1 de gener.

23. AHCC, Fons Municipal, *Esborrany*, 1822, 22 d'abril.

24. SOBREQUÉS i CALLICO, J.: *Op. cit.*, p. 42.

fat presoner a Cervera per una columna liberal de Lleida i executat tallant-li el cap, que fou exposat en aqueixa ciutat, segons el referit J. M. i R.

Per aquests dies ja el trobem amb el rang de general, segons podem veure a l'acta de l'11 de novembre de 1823 amb Cervera ja en mans absolutistes,²⁵ en aquesta acta es lliura un ofici al comandant de les companyies reialistes D. Cristòfol Vilà de Cervera amb la següent ordre (transcrivim literalment):

«Para ir a incorporarse con los soldados que el destino del pérfido e inhumano Antonio Porta, de ésta quien asesinó a nuestro dignísimo e inmortal D. Pablo Miralles general de la tercera división realista, y llevarlo a donde lo encuentran en esta dicha ciudad para formársele la correspondiente causa».

Partides reialistes i milicians

Els reialistes s'organitzaren militarment en partides de guerrillers que operaven amb facilitat per les muntanyes, com ja ho havien fet a la guerra de 1808-1814 i faran després en els conflictes dels Malcontents i Carlins.

Ja hem parlat de les nombroses partides aixecades arreu de Catalunya i dels seus caps. Nombroses però de pocs efectius i sense coordinació, no significaren una greu amenaça per al sistema constitucional fins que no van rebre l'ajuda dels Cent Mil Fills de Sant Lluís, de França. Pau Miralles i els seus partidaris després de ser expulsats de Cervera es van convertir en una partida que operava per les comarques del Solsonès i el Nord de la Segarra.

Les activitats d'aquestes partides per les rodalies de Cervera estan descrites a l'obra de J. M. i R. Destaca, en tot cas, el fet que a Cervera va entrar repetides vegades la partida de Pau Miralles, i es refugiaren els constitucionals a l'edifici de la Universitat on resistiren sempre les envestides d'aquells (el 25 de maig de 1822, el 5 de juny, el 21 de juliol, començament d'agost).²⁶

Quan les ciutats i el territori català cauen en poder dels reialistes, amb l'arribada dels francesos l'any 1823, aquestes partides es converteixen en companyies reialistes, semblants als cos-

25. AHCC, Fons Municipal, *Esborrany*s, 1823, 11 de novembre.

26. AHCC, Llegat Dalmases, J. M. i R.: *Op. cit.*, pp. 114, 190, 375, 394, 396.

sos de milicians; dels que parlarem després. Aquestes companyies reialistes eren teòricament voluntàries, i diem teòricament, pel que podem veure a l'acta del 4 de setembre de 1823.²⁷ En aquest dia la corporació cerverina pren l'acord que tots els homes entre 20 i 50 anys es presentin a l'Ajuntament per formar les companyies de voluntaris reialistes. Els que tinguin armes hauran de portar-les, i aquells que no vulguin allistar-se i tinguin armes hauran de presentar-les al Consistori en el termini de tres dies, i a continuació es diu:

«...quien cuidará de hacer de ellas el caso que corresponda, sirviéndoles de grande nota a aquellos que no quieran alistarse o no se alistaran y no se tendrán por realistes».

Podem considerar aquest últim paràgraf com una veritable amenaça.

Hem de fer una necessària referència a l'arribada de les tropes franceses. Aquestes tropes havien de rebre l'avituallament al seu pas per la Segarra per les marques de Guissona, Torà i Sanaüja. L'11 de novembre de 1823 l'Ajuntament de Cervera fa el següent repartiment:

Torà: 11 quarteres de blat, 1 quartera d'ordi, 1'5 arroves d'arros i una càrrega de vi.

Guissona: Pagarà dues parts més que Torà i a més 29 quintars de palla i 40 de llenya.

Sanaüja: No es va presentar el seu comissionat. (Aquestes quantitats s'entenen diàriament.)

A la documentació estudiada, però, trobem més dades sobre els milicians.

Des de 1812, a més de l'exèrcit regular, les Corts de Cadis havien creat les companyies de milicians a les ciutats. Aquestes companyies van ser derogades per Ferran VII el 1814, reimposades el 1820 pels liberals i tornades a prohibir al 1823. Es van considerar sempre pro-liberals.

Des de començaments del 1822 les autoritats constitucionals tracten d'impulsar el voluntariat milicià. El mes de març va ser molt actiu en aquest afer a Cervera. L'1 de març trobem un ofici del cap polític on es comunica que ha donat l'ordre als ma-

27. AHCC, Fons Municipal, *Esborrany*, 1823, 23 de setembre.

gatzems nacionals per lliurar cent fusells per tal d'armar els milicians. El mateix dia es dona a conèixer un ofici de la Diputació Provincial sobre els arbitris proposats per sufragar el vestuari i l'equip dels voluntaris.²⁸

Les mesures per obtenir l'equipament necessari són nombroses. Podem citar, la creació d'una comissió municipal per aquest assumpte, venda dels carros de l'exèrcit anglès deixats a Cervera i recollida de fusells vells dels veïns.²⁹ Però tot i amb això, les dificultats eren nombroses. El 29 de març es rep a l'Ajuntament un escrit de la comissió mencionada donant compte dels escassos fons obtinguts mitjançant el cobrament d'arbitris autoritzats per la Diputació, també, i en el mateix ofici s'informa de les gestions fetes per trobar una persona que volgués fer el vestuari a contracte, persona que va ser trobada en el veí de Tàrrrega Ramon Serra i Oriol. Per començar la seva tasca es va decidir de fer un emprèstit pels veïns i milicians. Les quantitats donades per aquests serien reintegrables per un rebut signat pel secretari de l'Ajuntament. Així, el retorn de les dites quantitats es faria amb la recaptació dels arbitris a mesura que fossin recollits, començant a retornar-se per sorteig a fi d'evitar suspicàcies. El resultat de la llista publicada va ser de 17 persones que donaren des d'un duro de plata fins a 24 amb un total de 213 duros de plata. En la relació de material d'equipament trobem draps, collarets, botons, pantalons, plomes, borles, etc.³⁰

A partir de l'aixecament de Pau Miralles i durant l'estiu de 1822, la situació, com ja s'ha dit, va ser difícil a les nostres comarques amb els enfrontaments continuats entre les partides reialistes i les forces constiutcionals reflectida a les diverses disposicions emanades de les autoritats provincials per la defensa dels pobles lleials a la Constitució.

Destaquem l'edecte de José Cruz Muller, tinent coronel i cap polític superior de la província de Lleida, on es donen instruccions per mantenir l'ordre contra les partides reialistes i contra els veïns que opinen contra la Constitució.³¹ Ens referim als següents articles:

6.ª Creació de patrulles de milicians i civils.

28. AHCC, Fons Municipal, *Esborrany*, 1822, 1 de març.

29. AHCC, Fons Municipal, *Esborrany*, 1822, 13 de març.

30. AHCC, Fons Municipal, *Esborrany*, 1822, 29 de març (l'autorització d'aquest contracte la dona l'Ajuntament a l'acta del 3 de març).

31. AHCC, Fons Municipal, *Impresos*, 1822, 16 de juny.

7.e Creació del sistema defensiu més apropiat a cada localitat i juntament amb els pobles dels voltants. Es demanaran contribucions als més rics per tal de formar columnes de voluntaris que es formaran amb homes llicenciats de l'exèrcit i homes civils útils.

8.e Els capellans faran propaganda a favor de la Constitució a l'homília dels dies festius.

El dia 22 de juny es notifica un ofici de la Diputació per autoritzar la contribució que ha de pagar el partit de Cervera, per tal d'obtenir els fons necessaris per fortificar la Universitat (que com ja dèiem abans es va convertir en reducte dels constitucionals) i formar un cos de voluntaris armats.³²

El 25 de juny tenim un edicte de D. José Cruz Muller per ordenar la creació de divisions d'habitants dels pobles del Partit contra les partides reialistes.³³

Amb l'arribada del general Espoz i Mina i la mencionada campanya contra els absolutistes, aquestes mesures es tornen veritablement jacobines. Creiem oportú transcriure alguns articles del ban publicat per aquest general el 24 d'octubre:³⁴

«ART. 1.º *Todo pueblo en que se toque a somatén, obligado por una fuerza armada de los facciosos inferior a la tercera parte de su vecindario, será saqueado e incendiado.*

«ART. 3.º *Todo pueblo en que se faciliten raciones o cualquiera otro género de auxilio a los facciosos, no presentándose estos mismos en el número de fuerza armada equivalente a la tercera parte del vecindario, pagará la multa de mil libras (sin perjuicio de aumentarse esta cantidad) y los individuos de su ayuntamiento serán fusilados. Bien entendido, que aún cuando las raciones o auxilios se facilitasen a los facciosos por la fuerza, no los abonará la Nación».*

Al article 5.^e trobem una amenaça de pena de mort pels membres d'ajuntaments, justícies i capellans que no informin dels moviments de tropes absolutistes. El perdó pels desertors reialistes queda assenyalat a l'article 6.^e

32. AHCC, Fons Municipal, *Impresos*, 1822, 22 de juny.

33. AHCC, Fons Municipal, *Impresos*, 1822, 25 de juny.

34. AHCC, Fons Municipal, *Impresos*, 1822, 31 d'octubre.

Les companyies de milicians van ser dissoltes amb la restauració absolutista, mentre que es van conservar les forces de les partides reialistes.

L'Església

En aquest conflicte com en els anteriors del mateix caire, l'església va tenir una important participació a ambdós costats de les parts enfrontades.

Josep Fontana a l'obra citada dona els motius, prou esclaridors, perquè part de l'estament eclesiàstic fos partidari dels reialistes: supressió de la Inquisició pels liberals. Decret Constitucional suprimint totalment els convents monacals i emparant-se de les seves propietats, hostilitats dels liberals contra els regulars, etcètera. D'aquesta manera gran part del clergat català era reialista.³⁵ Lladonosa diu que al Bisbat de Lleida el clergat era majoritàriament reialista i els capellans rurals ho eren sense excepció.³⁶

A Cervera hi ha una important comunitat de preveres amb un extens fons documental, que la brevetat d'aquest treball no ha permès estudiar. Dit això, continuarem utilitzant la documentació esmentada al principi per atansar-nos a la problemàtica eclesiàstica al Trienni.

Els ordes religiosos a Cervera es van conservar en el període de 1820-1823 i sovint amb relació amb la Corporació Constitucional, així trobem que el 23 de febrer de 1822 els *expertos labradores* de la comarca demanen a l'Ajuntament autorització per fer pregàries demanant la pluja. Els regidors encarreguen a la Comunitat de Preveres i als caputxins fer la collecta.³⁷

Les mateixes peticions es tornen a fer pels dits *expertos labradores* el 13 de març següent. En aquest cas l'Ajuntament acorda exposar la Divina Majestat durant 9 dies al capvespre i que es canti el *miserere* i les letanies majors.³⁸

35. FONTANA i LÁZARO, Josep: «La Revolució de 1820 a Catalunya», a *Episodis de la Història*, Rafael Dalmau, editor, Barcelona, 1961, pp. 41-45.

36. LLADONOSA PUJOL, Josep: *Op. cit.*, p. 700.

37. AHCC, Fons Municipal, *Esborrany*, 1822, 23 de febrer.

38. AHCC, Fons Municipal, *Esborrany*, 1822, 13 de març.

El 10 d'abril del mateix any els capitans del Sant Crist fan un memorial sol·licitant a l'Ajuntament que indiqui el passatge on s'haurà de colocar la santa imatge el pròxim diumenge per fer les rogatives demanant pluja.³⁹

En un altre moment hem vist com els pàrrocs havien d'explicar la Constitució a les homilies del diumenge. També, com partides reialistes són comandades per religiosos, i segons Sobrequés, el clergat pròxim a la Universitat certerina va donar suport a Pau Miralles. Tot això reflecteix la influència de l'església en la població decimonònica catalana.

Segons recollim de les dades facilitades per J. M. i R. a la Junta formada després del cop reialista a Cervera, de les 12 persones que la componen, tres són preveres.⁴⁰

Vist tot això no creiem estrany que en ocasions els liberals prenguessin mesures de repressió o càstig vers els elements eclesiàstics, tal com es queixa J. M. i R., si bé, les dades donades per aquest haurien de ser comprovades amb la revisió d'un major nombre de documents: mort de tres caputxins a Cervera, entre ells, el prior, saqueig d'esglésies, incendi del col·legi de la Concepció, Assumpta i Estudiantes Pobres i Universitat.⁴¹ Dades facilitades també per l'imprès del 23 de setembre del 1823.⁴²

Població civil

Quina actitud mostrava l'element civil en el conflicte? En començar diem que les mesures administratives i polítiques dels liberals s'enfrontaren a les tradicions catalanes molt arrelades a l'interior rural. Josep Fontana ens manifesta que el 1820 les comarques més pobres i despoblades pagaven el cadastre més alt,

39. AHCC, Fons Municipal, *Esbarranys*, 1822, 10 d'abril.

40. AHCC. Llegat Dalmases, J. M. i R.: *Op. cit.*, pp. 39-42.

41. AHCC, Llegat Dalmases, J. M. i R.: *Op. cit.* Nota: *de los asesinatos de que he podido tener noticia que cometieron los constitucionales desde últimos de diciembre de 1821, hasta últimos de 1823*, pp. 5-6. (A més d'aquestes accions contra religiosos, se'n menciona d'altres contra civils: incendi de més de 300 cases, mort de 20 o 30 civils, etc.)

42. AHCC, Fons Municipal, *Impresos*, 1823, 23 de setembre. (Les dades coincideixen amb J. M. i R., possiblement fossin les fonts d'aquest autor.) Fet l'imprès en època reialista, creiem possible l'exageració de les dades. Per altra part l'incendi per tres vegades de la Universitat podia haver estat provocat pels reialistes tenint en compte que quan la partida de Miralles entrava a Cervera, els constitucionals es refugiaren en aquest edifici.

per exemple els corregiments de Talarn, Cervera i Lleida en els repartiments de 1817, pagaren una mitjana de 155, 153 i 145 rals, mentre que Barcelona ho feia amb 23 rals, en paraules de l'esmentat historiador, un engany fiscal que afavoria la burgesia de les comarques més riques.⁴³ A més, els burgesos eren el suport majoritari dels liberals. Aquesta situació era pitjor el 1820 perquè les mesures fiscals continuaven oprimint la pagesia.⁴⁴ Cervera i la seva comarca era una típica regió pobra i despoblada, com bé diu Fontana, i el descontent dels hisendats i pagesos anava en augment. Dos elements negatius vénen en aquest període a agreujar la situació: la sequera continuada de feia alguns anys i la pesta de 1821.

Al capítol de l'església ja hem vist les diverses peticions dels veïns per demanar la pluja. Per completar aquests exemples citem l'acta del 4 d'abril de 1822 on es llegeix un ofici del 23 de març de la Diputació que ordena fer una previsió de la collita de cereals, ja que degut a la sequera, potser caldria variar les lleis que prohibien la importació de grans de l'estranger.⁴⁵ L'Ajuntament contesta que les previsions són tan greus que si no arriba la pluja gairebé no es recollirà la llavor, a més, les anteriors collites havien estat dolentes i les existències eren mínimes.

Algunes mesures dels consistoris liberals tals com la imposició de plaques constitucionals als pobles, carregant el seu cost als béns propis dels seus habitants, i amb multa si no es compleix l'ordre,⁴⁶ o el requisament de gra als veïns de Cervera⁴⁷ no devien afavorir la causa liberal i sí recolzar els reialistes.

Vist tot això no ens ha d'estranyar la queixa del cap polític de Lleida José Cruz Muller, que en un ofici dirigit al batlle de Cervera, diu que alguns pobles no donen gaire suport contra els facciosos.⁴⁸

Ja sabem que la primera Junta formada a Catalunya va ser la de Cervera en el mes de maig de 1822. J. M. i R. ens dona la composició d'aquesta Junta, que a continuació transcrivim:⁴⁹

43. FONTANA i LÁZARO, Josep.: *Op. cit.*, p. 15.

44. SOBREQUÉS i CALLICO, J.: *Op. cit.*, pp. 37-38.

45. AHCC, Fons Municipal, *Esborrany*, 1822, 4 d'abril.

46. AHCC, Fons Municipal, *Impresos*, 1822, 31 de gener (ordre donada pel primer batlle constitucional de Cervera).

47. AHCC, Fons Municipal, *Esborrany*, 1823, 16 d'octubre.

48. AHCC, Fons Municipal, *Impresos*, 1822, 27 de juny.

49. AHCC, Llegat Dalmases, J. M. i R.: *Op. cit.*, pp. 39-42.

Vocals elegits pel Caparral:	D. Francisco Llobet (hisendat) Antonio Segura (ganiveter) Jaime Serres (mestre sabater)
Vocals elegits pel carrer Major:	D. Francisco Pastoret (noble hisendat) D. Ramon Janer (advocat) D. Felipe Minguell (catedràtic de cànons, prevere)
Vocals elegits per la Plaça, carrer de la Vall i Sant Magí:	D. Ramon Soler (prevere) Matias Vidal (llaurador) Gerónimo Montiu (llaurador)
Vocals elegits pel carrer Barcelona:	Reverendo Magín Espigó (prevere) Gil Rusinés (llaurador hisendat) Antonio Graells (llaurador)

Era una Junta sorgida a instància de Pau Miralles i composta per preveres i civils i que tenia la missió de governar el municipi, donar suport material a la partida reialista de Cervera, estendre la rebel·lió a d'altres llocs i nomenar a Pau Miralles comandant de les forces sublevades

Però en el capítol que tractem ens interessa la seva composició:

- 3 preveres que representen el 25 % de la Junta.
- 3 hisendats que representen el 25 % de la Junta.
- 3 llauradors que representen el 25 % de la Junta.
- 2 artesans que representen el 18 % de la Junta.
- 1 advocat que representa el 7 % de la Junta.

Entre hisendats i llauradors el element lligat a la terra representa el 50 % i el eclesiàstic el 25 %. Això reflecteix que aquestes classes socials havien promogut, majoritàriament, l'aixecament.

Considerem oportú ressaltar que a l'Ajuntament Constitucional format l'1-I-1822 apareixen com integrants del mateix els noms de Francisco Llobet, Segura i Montiu i com prohoms del rec de Madalena a Matías Vidal,⁵⁰ però no podem confirmar si

50. AHCC, Fons Municipal, *Esborrany*s, 1822, 1 de gener.

són les mateixes persones elegides com a vocals a la Junta reialista.

Conclusions

En aquesta breu comunicació hem fet un ràpid repàs als conflictes generats al Trienni Liberal a Cervera. Van ser uns temps conflictius per la ciutat i la seva comarca, el camí de Cervera cap el Solsonès va ser trànsit sovint de cossos militars, el monestir de Sant Ramon i l'edifici de la Universitat, es varen convertir moltes vegades en refugi militar.

La ciutat de Cervera era majoritàriament liberal o reialista? Tradicionalment se l'ha considerada pro-absolutista, el nombrós clergat, els propietaris rurals i la Universitat amb les seves actuacions ho feia pensar. En el Trienni hem vist com es formava aquí la primera Junta reialista de Catalunya i com Pau Miralles després de ser expulsat de la ciutat tornà a entrar en diverses ocasions assetjant els constitucionals en el edifici universitari. Això comportava, almenys, que la majoria de la població no s'oposava als reialistes, però també hem de dir que havia persones pro-liberals com ho demostra que es pogués formar la companyia de voluntaris milicians i els emprèstits rebuts per fer el vestit d'aquests, així com els components de la Corporació Constitucional.

A les baixes humanes i danys materials, que J. M. i R. fa culpables als liberals, s'hauria d'afegir les produïdes pels reialistes i de les que no tenim dades. De qualsevol manera, els veïns de Cervera van patir amb morts, destruccions de vivendes, contribucions especials la situació de guerra civil, que en alguns moments ens recorda la viscuda en conflictes posteriors com l'arribada de l'Expedició Reial a Catalunya i la batalla de Gra el juny de 1837⁵¹ o l'entrada dels carlins a Cervera a la Segona Guerra Carlista, per citar dos exemples.

Al camp, a la prolongada sequera i els baixos preus agrícoles de la primera meitat del segle XIX, s'afegien les desfetes produïdes pel pas d'exèrcits i guerrillers.

51. RUBIO RUIZ, Daniel: «Nuevos datos sobre el paso de la Expedición Real por Cataluña en la primera guerra carlista. Consecuencias en la ciudad de Cervera y su comarca», a *Palestra Universitària*, núm. 2, Cervera, 1987, pp. 159 a 172.

Les dues parts enfrontades tractaren d'utilitzar els sentiments patriòtics i religiosos dels homes d'aquestes terres per mobilitzar-los al seu costat, posem com exemple d'això el document reproduït a continuació.⁵²

COMANDANCIA DE LAS ARMAS DEL CANTON DE CERVERA Y SU DISTRITO.

HABITANTES DEL PARTIDO.

La extinción de las gavillas de facciosos, cuyo solo objeto es atacar la libertad y propiedades de los ciudadanos honrados y pacíficos, exige de nosotros todo género de sacrificios hasta vernos al abrigo de sus malignas atrocidades. Para conseguir tan noble fin, además de las medidas generales que continuamente se están tomando, varios patriotas decididos han propuesto á las autoridades la creacion de un cuerpo franco de Migueletes, que, unido á las valientes tropas del Ejército permanente, y Milicias Nacionales contribuirá en breve al exterminio de los que encubiertos con el velo sacrosanto de la Religión de nuestros padres, sólo respiran el odio á sus semejantes, el pillage, y el asesinato como vosotros mismos sois testigos.

En nombre de la Nación, de la Religión vilipendiada, y del Rey, os oxórto á que, despreciando las falaces esperanzas de esos malvados, escuchéis atentos la tierna voz de la madre Patria, que por el órgano del Ayuntamiento Constitucional de esta Ciudad os llama á su defensa, para que con las armas en la mano, y todos los medios que estén á vuestro alcance, desaparezcan para siempre de entre nosotros esos seres desmoralizados destinados por la ignorancia á hacer la guerra á sus padres, á sus hermanos, y parientes. Unámonos pues todos, y con vuestro valor, los conocimientos que tenéis del país, y de las moradas de los ilusos, su derrota será obra de muy pocos días. Cervera 30 de junio de 1822.

VIVA LA CONSTITUCION, VIVA LA RELIGION, VIVA EL REY CONSTITUCIONAL.

El Comandante de las armas,

FRANCISCO OSSORIO.

52. AHCC, Fons Municipal, *Impresos*, 1822, 30 de juny.

